

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Gränna kyrka

*Gränna församling i Jönköpings kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Gränna kyrka

*Gränna församling i Jönköpings kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Rapport: Mattias Sörensen. Foto: Jonas Haas. Grafisk design: Anders Gutehall.

Jönköpings läns museum. Box 2133. 550 02 Jönköping Tel: 036-30 18 00. E-post: info@jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd: Ur allmänt kartmaterial från Lantmäteriet. Medgivande 94.0133

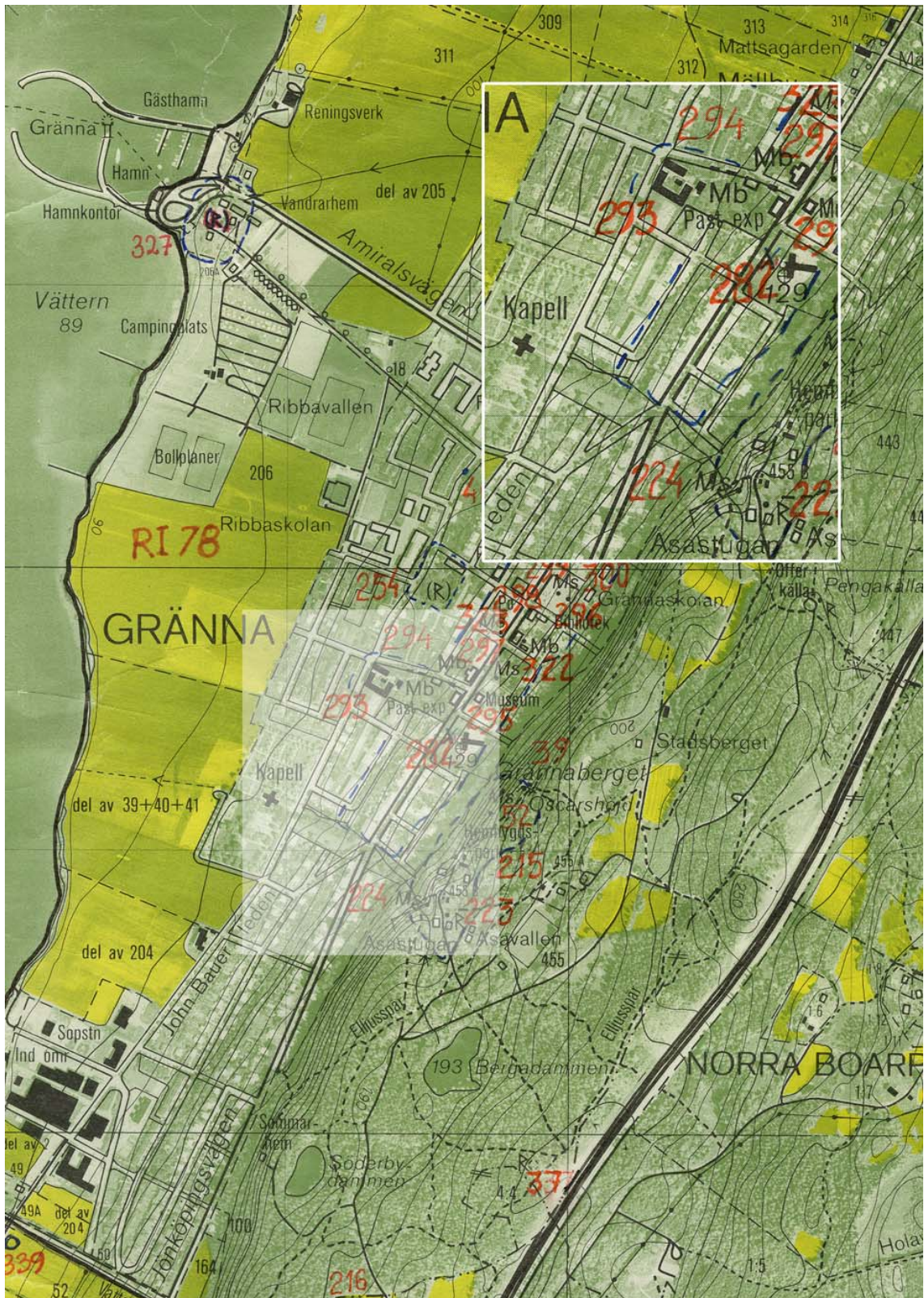
© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2006

Innehåll

Ekonomiska kartan	4
Inledning.....	5
Bakgrund och omfattning	5
Karakteriseringens syfte	5
Upplägg och rapport.....	5
Kulturhistorisk bedömning.....	5
Sammanfattande beskrivning	6
Beskrivning och historik.....	7
Kyrkomiljön	7
Kyrkobyggnaden	7
Historik.....	8
Gravkapellet	10
Kulturhistorisk karakterisering och bedömning	11
Sammanfattning.....	11
Händelsehistorik	13
Kyrkobyggnaden	13
Gravkoret.....	16
Kyrkogården.....	16
Referenser.....	18
Tryckta källor	18
Arkiv.....	18
Muntliga uppgifter.....	18
Tekniska och administrativa uppgifter	18

Utdrag ur ekonomiska kartans blad Gränna 7E 6e 1988.

Inledning

Bakgrund och omfattning

På uppdrag av bsv arkitekter och ingenjörer, Värnamo har Jönköpings läns museum utfört en kulturhistorisk inventering och karakterisering av Gränna kyrka och gravkapell. Arbetet har utförts i samband med upprättande av vård- och underhållsplan för kyrkobyggnaden och ska ingå som en del av detta. I Gränna-Visingsö pastorat har vård- och underhållsplanen upprättats av byggnadsingenjör Peter Kjöllér. Arbetet bekostades av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades och avslutades under 2005. Rapporten omfattar en genomgång av kyrkobyggnadens historik, beskrivning av exteriör och interiör och en beskrivning av dess kulturhistoriska värde. Antikvarie Mattias Sörensen vid Jönköpings läns museum har varit rapportansvarig.

Karakteriseringens syfte

Syftet med karakteriseringen är att öka kunskapen om det kulturhistoriska arv som kyrkobyggnaden bär på. Mer konkret ska arbetet ligga till grund för de vård- och underhållsplaner som ska tas fram av varje församling och som är en förutsättning för att efter 2006 kunna söka kyrkoantikvarisk ersättning från stiftet. Rapporten ska också kunna ingå i länsstyrelsens och läns museets underlagsmaterial vid beslut i ärenden som berör kyrkobyggnaderna.

Uppläggning och rapport

Arbetet har varit uppdelat i en fältedel med inventering och fotografering och en arkivsökningsdel. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit länsstyrelsens arkiv över ärenden, med kopior från ATA:s arkiv i Stockholm. Jönköpings läns museum har också ett arkiv över handlingar och pressklipp mm. Befintlig hembygds litteratur har använts i förekommande fall. Arkivuppgifterna utgör således en sammanfattning av genomgångna arkiv och omfattar inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkans byggnadshistoria.

Rapporten är upplagd med en inledande kort sammanfattning, en beskrivning av kyrkomiljön och historiken i löpande text samt en beskrivning av kyrkans nuvarande utseende. Därefter följer den kulturhistoriska värderingen och bedömningen, och sist en händelsehistorik med händelser listade i kronologisk följd.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen har gjorts av Jönköpings läns museum i samarbete med länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkas egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkor i stiftet och landet. Den kulturhistoriska värderingen och bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda byggnadsdetaljer utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

Inför varje planerad förändring eller större underhållsåtgärd skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Utifrån det kulturhistoriska värdet tas beslut om vilka åtgärder som får företas samt vilka som är berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Denna rapport ska finnas tillgänglig på Växjö stift, länsstyrelsen i Jönköpings län, Jönköpings läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

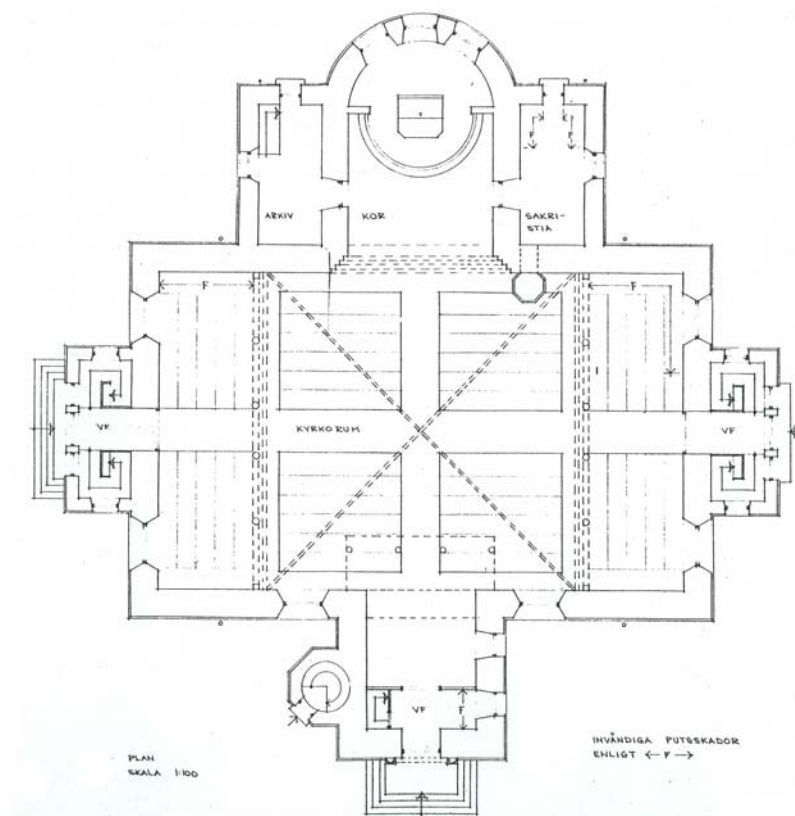
Sammanfattande beskrivning

Fastighetsbeteckning: Gränna kyrka och gravkapell

Jönköpings kommun, Gränna församling, Gränna-Visingsö pastorat, Växjö stift, Jönköpings län.

Gränna kyrka har en dryg 110 årig historia men den kristna kontinuiteten sträcker sig ända tillbaka till 1100-talet då den första kyrkobyggnaden tros blivit uppförd. Den medeltida kyrkobyggnaden utgjordes av en romansk stenkyrka. Sedan Gränna grundlagts av greve Per Brahe d.y. uppfördes på dennes bekostnad ett västtorn och i slutet av 1600-talet utvidgades kyrkan och fick en korsformig plan, utvidgningen gjordes efter ritningar av Erik Dahlbergh. 1889 brandhärjades kyrkan svårt och inför återuppbyggnaden upprättades flera förslag där arkitekt Gustaf Pettersson vid Överintendentsämbetet, Stockholm, kom att bli den som lade det vinnande förslaget. Vid återuppbyggnaden återanvändes delar av det äldre murverket i den nya kyrkan som utformades i en barockarkitektur. Sedan återuppbyggnaden har kyrkan genomgått två genomgripande restaureringar, en på 1930-talet och den senaste på 1980-talet vilken också kommit att helt prägla kyrkans interiör.

Kyrkan har en korsformig plan med rundkor i öster med två sidoliggande rumsenheter samt entréer åt övriga väderstreck. Mot väster är en tornkropp uppförd. Fasaderna är spritputsade med släta omfattningar och markeringar, takytorna är klädda med kopparplåt. Fönsteröppningarna är högresta med rundbågförm, mot varje väderstreck, utom öster, är stora rundbågförmiga fönster. Flera av kyrkans fönster är dekorerade med glasmålningar. Invändigt är kyrkorummet högst med släta och vitfärgade murytor. Taket är välvt och grönmålat i en form av "himmelmotiv". Kyrkan utgör en mycket homogen enhet där exteriören är välhållen sedan återuppförandet efter branden. Interiört är kyrkorummet mycket präglad av restaureringen som gjordes 1986-87. I kyrkan finns inventarier och inredning som speglar den långa kristna kontinuiteten, många av dessa används idag för utsmyckning av kyrkorummet.

Uppmätning utförd av arkitekt Johannes Dahl 1969.

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

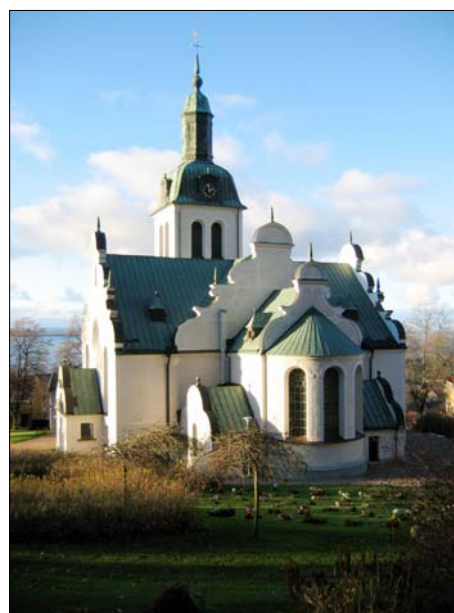
Gränna ligger mitt inne i samhället. Staden grundades av Per Brahe d.y. under 1600-talet efter en ren rutnätsplan. Kyrkobyggnaden är uppförd invid huvudgatan på en av stadens öppna platser. Runt kyrkan ligger den gamla kyrkogården som slutade användas som begravningsplats år 1868 i samband med att en ny kyrkogård togs i anspråk ett stycke nordväst om kyrkan. Kyrkogården inramas med en trädkrans och domineras av gräsytor med ett grusat område kring kyrkan. I anslutning till kyrkan ligger sockenhemmet som är en modern byggnad.

Flygbild med kyrkan mot väster. Foto Oscar Bladh 1934

Kyrkobyggnaden

Kyrkobyggnaden återuppfördes som en nybarockkyrka och den är av sten disponerad som en korsplanskyrka. Kyrkan har östvästlig riktning med torn i väster och rundkor i öster, i norr och söder finns utskjutande tvärskepp med entréer till kyrkan. Fasaderna är spritputsade med omfattningar och markeringar i slätputs. Kyrkan är i sin helhet vitkalkad. Det stora flertalet av kyrkans fönster är rundbågformade med blyspröjsning. Mot alla väderstreck utom öster sitter stora rundformade fönsteröppningar. Många fönster är dekorerade med glasmålningar. Kyrkportarna utgörs av panelklädda bräddorror med lilamålade beslag. Den västra entrén omges av en kalkstensportal med kolonetter och inskriftstavla. Kyrkan har volutgavlar som kröns med koniska ornament. Tornet har en karnisformad huv med smal spira och kröns med en förgylld tupp. Alla takytor är klädda med kopparplåt, falsad i skivtäckning.

Invändigt är långhuset belagt med kalkstensplattor som lades i samband med den senaste restaureringen. Väggarna är vitmålade och slätputsade och i anslutning mot taket finns en profilerad taklist. Taket är välvt och hållet i en grön kulör som målats i en form av himmelmotiv. Mellan entréerna och vindfången/vapenhusen sitter

Vy mot orgelläktaren. De bryggor som gjordes på 1980-talet gjordes genombrutna för att inte bryta upplevelsen av det högresta fönstret.

uppglasade dörrpartier, mot väster sitter ett lilamålat stålparti och mot de båda sidoentréerna sitter grönmålade träpartier. Kring hela kyrkorummet löper läktare under vilka det infogats föreberedelserum, sakristia m.m. utrymmena avgränsas av skivväggar som är ommålade. Läktarna bärs av gracila pelare som är hållna i en grön färgskala och den i stort slutna läktarbarriären är hållen i gult med dekorativa fyllningar. Bänkinredningen är indelad i fyra kvarter med öppna bänkar. Bänkarna är målade i samma gröna färgskala som dominerar mycket av snickerierna i kyrkan. Ett kyrktorg har inordnats i kyrkans sydöstra hörn där bl.a. äldre inventarier ställts upp för beskådande.

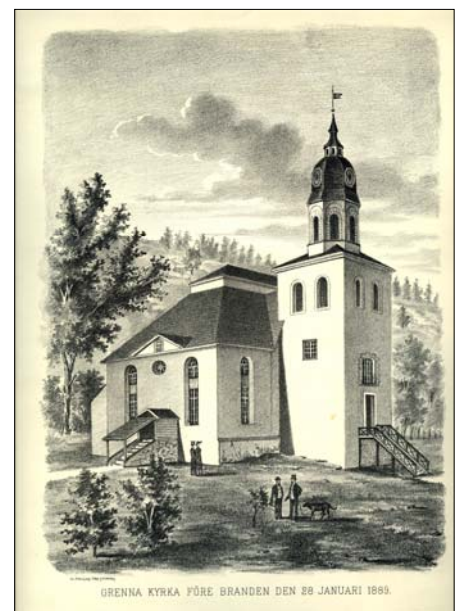
Koret är något upphöjt och belagt med kalksten. Från koret nås två sidoutrymmen som tidigare fungerat som bl.a. sakrista. Dörrarna mellan koret och sidoutrymmena utgörs av fyllningsdörrar med dekorativa överstycken. Dörrsnickerierna är målade i gröna färger, Altaret i koret är framskjutet och utfört i trä. Ovanpå detta står en altarprydnad som utgörs av delar av ett äldre altarskåp. Träskulpturerna är monterade runt hela korrundeln och polykromt målade. Altarringen är uppdelad i segment och är öppen med svarvade dockor hållna i gul ton. Altarringens bas är grönmålade och knäfallet är skinnklätt.

På den västra delen av läktaren är orgeln placerad, den installerades 1895 och utfördes av orgelfirman Åkerman & Lund. Orgelverket har byggts om och till under flera tillfällen samt senast kompletterats i slutet av 1960-talet, den ursprungliga orgelfasaden har gröna och förgyllda inslag. Predikstolen har en klassicerande utformning och är målade i samma gröna färgdräkt som karaktäriserar stora delar av snickerierna i kyrkorummet. Från en spiraltrappa lokaliserad i nordväst angörs kyrkvinden och tornet. Spiraltrappan härrör från ombyggnaden 1986-87. Tornkammaren och tornet präglas av råa ytor utan någon egentlig behandling.

Historik

Den första kyrkobyggnaden på platsen uppfördes under 1100-talet som en romansk stenkyrka. Kyrkan fick under 1200-talet sin dopfont vilken fortfarande återfinns i kyrkan. På 1400-talet valvslogs kyrkan och under det att den Braheska eran inletts gjordes flera förändringar som kom att få stor inverkan på kyrkans uttryck. 1673 lät greve Per Brahe d.y. bekosta uppförandet av ett nytt stentorn vid kyrkans västra gavel. Redan tidigare hade han försett kyrkan med en ny dopfont. Ytterligare en utvidgning av kyrkan genomfördes under 1689-96 då kyrkorummet förstörades mot norr och söder. Arkitekt bakom utvidgningen var Erik Dahlbergh. 1719-22 smyckades kyrkorummet genom kalkmåleri utfört av målaren Edvard Orm samt några år senare anskaffades en ny altartavla. Den utfördes av bildhuggarna Anders Ekeberg och Magnus Ullberg.

1889 utbröt branden och kyrkan kom att i det närmaste totalförstöras. När elden släckts stod endast de sotiga murarna stående. I de efterkommande återuppbyggnadsdiskussionerna fördes flera olika alternativ fram. Flera alternativ förespråkade att alla rester från den gamla kyrkan skulle tas bort och en helt ny kyrkan byggas. Det alternativ som kom till genomförande upprättades av arkitekt Gustaf Petersson som var verksam vid Överintendentensämbetet i Stockholm.

Avteckning av kyrkan innan den brandhärjades.

Återuppbyggnaden gjordes under perioden 1892-95 och i samband med det installerades en ny orgel vilken byggdes av Åkerman & Lund.

Kyrkan mot sydost efter branden. Foto Carl Peter Curman

En genomgripande restaurering genomfördes 1935 efter program av Johannes Dahl, Tranås. Vid restaureringen murades fönstren vid norra och södra läktaren igen och rundfönstren minskades i storlek. Fasaderna sågs över utvändigt och putslagades och avfärgades, invändigt rengjordes väggytorna innan de putslagades och avfärgades. Taket hade visst läckage och tätades med asfaltemulsion. Invändigt betydde restaureringen tämligen stora förändringar. Golvbeläggningsen i kyrkan var inför restaureringen av varierande art där trägolv samsades med keramiska plattor. Nu omlades stora delar av golvytorna och ersattes med en ny kalkstensbeläggning. I koret plockades det ursprungliga träaltaret bort och ett nytt murat altare tillkom, på altaret lades en kalkstensskiva. Takvalven var innan restaureringen klädda med pärlspontpanel vilken nu ersattes med släta brädor som målades, bänkinredningen ombyggdes och de partier som var utförda med pärlspont inkläddes med masonit. Färgsättningen gjordes mer kulört där bänkinredningen gavs en grågrön grund med rostbruna inslag. Pelarna som bar läktarna marmorades i en harmonierande färgskala medan läktarbarriärerna målades i en ljusare färgställning med inslag av rött och klart grönt. Väggytorna avfärgades i en varmgrå ton och takvalven i en mörkgrön kulör med en kraftigt markerad taklist.

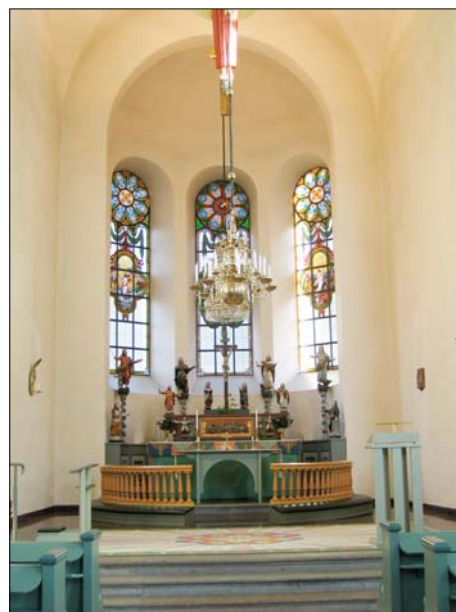

Bänkinredningen innan 1935 års restaurering. Foto Sven Brandel 1930.

Under följande år görs främst åtgärder av mer underhållskaraktär, det handlar om en ombyggnad av orgeln och 1955 lades taket om

med kopparplåt. Takomläggningen följdes av installationen av ett nytt elektriskt värmesystem som utfördes efter ritningar av Rejlers Ingenjörbyrå i Jönköping. Det utfördes även en del konserveringsarbeten under perioden. 1986-87 genomfördes den senaste genomgripande restaureringen av kyrkans interiör. Arbetena genomfördes under ledning av Rolf Berghs arkitektkontor och innebar en väsentlig omdaning av kyrkorummet. Restaureringen omfattade även en del exteriöra arbeten där putslagningar gjordes och dräneringsarbeten utfördes kring kyrkan. Korfönstrens glasmålningar renoverades i Winfred Baiers atelje. Golvet i kyrkan plockades upp och ersattes med ett nytt kalkstensgolv, i samband med golvarbetena genomfördes en arkeologisk undersökning som visade läget för den medeltida kyrkans grundmurar samt att dessa klarat sig bättre efter branden 1889 än murarna efter 1600-talsutvidgningen. De tre läktarna som fanns i kyrkan sammanbyggdes med halvöppna bryggor. Under läktarna tillskapades samlingsrum och en ny sakristia m.m. toaletter placerades i vindfången mellan vapenhusen och kyrkorummet. Färgsättningen bibehålls i den gröna skala som utfördes i samband med restaureringen på 1930-talet. Kyrkorummet omdisponerades efter tidens idéer om ett mer flexibelt kyrkorum med kyrkotorg och ett litet Mariakapell. Vid restaureringen placerades inventarier och detaljer från den äldre kyrkan ut som utsmyckning i kyrkorummet.

Vy över koret. Träskulpturerna som är placerade i koret härrör från en äldre altaruppsats och konkurrerar lite med glasmålningarna om uppmärksamheten.

Gravkapellet

Då kapellet är uppfört 1954 omfattas inte byggnaden av bestämmelserna i Kulturminneslagen, KML. Av den anledningen följer endast en enklare övergripande beskrivning av byggnadens historia och uppbyggnad.

Gravkapellet har en kort historia. Det uppfördes 1954 efter ritningar av Johannes Dahl och placerades på den nya begravningsplatsen vilken invigdes 1868. Gravkapellet utgörs av en låg byggnadskropp med källarvåning i suterräng. Taket är ett valmatsadeltak belagt med enkupigt lertegel. Fasaderna är putsade med ljus avfärgning. Fönsteröppningarna är högresta och runbågformiga med tätspröjsade och blyinfattade fönsterytor. Kapellet har en klassiserande utformning i 1950-talstappning. Interiören har en stram enkelhet med räta linjer och inga direkta utsmyckningar. Koret är upphöjt och rymmer ett enkelt altare med ett på väggen monterat krucifix. Mittgången flankeras av slutna, dörrlösa bänkkvarter hållna i en grå grund med mörkmarmorade fyllningar och överliggare. Golvet är belagt med kalksten och väggarna är slätputsade och vitmålade. Från förrummet nås källaren via en trappa och även orgelläktaren angörs därifrån. Orgeln har ett modernt snitt och ansluter färgmässigt till kyrkorummet. Rummet är öppet till takkonstruktionen vilken är inklädd med laserad panel.

I slutet av 1970-talet gjordes en utbyggnad av kapellet då det installerades toalettutrymmen och ett samlingsrum. Utbyggnaden vidbyggdes den ursprungliga byggnadskroppen och gavs en harmonierande exteriör utformning. Invändigt är rummen tämligen enkelt gjorda med tapetserade väggytor och plastmattor på golvet. I samband med ombyggnaden gjordes förbättringar av

personalutrymmena där bl.a. lunchrum tillkom. De senaste arbetena utfördes 2004 då en invändig ommålning genomfördes. Den södra fasaden uppvisade vid tiden stora sprickbildningar varför denna del sågs över och reparerades.

Kapellet har en enkel men mycket välkomponerad utformning. De få åtgärder som skett sedan byggnaden uppfördes 1954 har inte medfört några förändringar av det ursprungliga uttrycket.

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Kyrkobyggnaden

Gränna kyrka har lång hävd även om den nuvarande kyrkobyggnaden lite drygt 100 år. Den äldsta kyrkobyggnaden uppfördes under 1100-talet och rester från den kyrkan finns bevarade dels i delar av den nuvarande kyrkans murverk men också i enskilda delar. Mycket av kyrkans äldre historia förstördes i samband med branden 1889 men det som räddades används till delar som utsmyckning inne i kyrkorummet och förmedlar därigenom Gränna kyrkas långa kontinuitet.

Kyrkans exteriör har förändrats mycket litet sedan återuppbyggnaden på 1890-talet. Utformningen som en barockkyrka valdes i konkurrens med flera andra förslag och har ingen direkt föregångare i den kyrkobyggnad som förstördes i branden. Kyrkan utgör ett landmärke i Gränna som domineras av en småskalig trähusbebyggelse. Placeringen invid huvudstråket gör byggnaden till ett tydligt blickfång.

Invändigt präglas kyrkan av de senaste restaureringarna som medfört att kyrkan har ett mycket enhetligt uttryck som har sin grund i historien men tydligt bär vår tids signum. Den gröna färgskalan dominerar kyrkorummet och kontrasterar väl med de vitmålade murytorna och läktarbarriärens gula färgsättning. De stora fönstren med sina glasmålningar från 1800-talet bidrar stort till kyrkorummets upplevelse. Och kyrkorummet har en tydlig indelning med sina bänkkvarter.

Av kyrkans långa historia finns fysiska spår båda i kyrkans utsmyckning som dess konstruktion. I ett av utrymmena som flankerar koret är delar av den medeltida kyrkans sockelmurar blottlagd och i samband med restaureringen 1986-87 monterades en mindre glasmålning i det som varit korfönster i 1100-talskyrkan. Kyrkans dopfont härrör från 1250-talet och i det såkallade kyrkotorget står ett senmedeltida sakramentsskåp placerat.

Gravkapellet

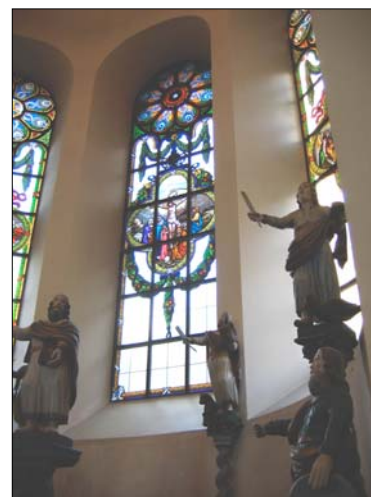
Gravkapellet präglas av värdig enkelhet som fungerar som inramning till de förtäringar som sker där. Bärande för kapellets uttryck är de vita murytorna och fönstrens rundbågförm. En senare utbyggnad av kapellet har utförts i en harmonierande stil. Invändigt finns ett minimum av dekorativa element, fokus ligger på den avlidne.

Inventarier tagna ur bruk och förvarade på sekundär plats är viktiga dokument över kyrkans användning i äldre tid.

Sammanfattning

-
- Exteriört har kyrkan inte genomgått några nämnvärda förändringar sedan återuppbyggnaden efter branden.
  - Efter de senaste restaureringarna har kyrkorummet en väl sammanhållen utformning. Interiören tar fasta i sin historia men bär tydligt vår tid.
  - Bevarade detaljer från olika tider vittnar om den långa kristna kontinuiteten.
  - Bänkkvarteren understryker den korsformiga planen med riktning mot koret och altaret.
  - Gravkapellet präglas av en arkitektonisk enkelhet som syftar till att skapa en värdig inramning för begravningsförrättningarna.

Händelsehistorik

Kyrkobyggnaden

- 1100t Nybyggnad.
Kyrkoplatsen har anor till 1100-talet. Rester av den äldsta kyrkans murar påträffades vid en arkeologisk undersökning som genomfördes i samband med restaureringsarbeten på 1980-talet. (JLST)
- 1250t Specifika inventarier – dopfunt.
Dopfunten som finns i kyrkan härrör från denna tid. (JLM)
- 1400t Ändring – ombyggnad, valvslagning.
Under 1400-talet tillkom slagna valv med kalkmåleri. (JLM)
- 1597 Specifika inventarier – kyrkklocka.
Storklockan blir omgjuten. (JLST)
- 1656 Fast inredning – predikstol.
Kyrkan fick en predikstol i gåva av Per Brahe. (JLST)
- 1660 Specifika inventarier – kyrkklocka.
Storklockan blir omgjuten. (JLST)
- 1673 Tillbyggnad – Torn.
Ett nytt torn byggdes, detta bekostades av Per Brahe d.y. (JLM)
- 1689-96 Tillbyggnad.
En utvidgning av kyrkans långhus mot norr och söder gjordes efter ritningar av Erik Dahlbergh. (JLM)
- 1694 Fast inredning – orgel.
En orgel skänktes till kyrkan av grevinnan Gyllenstjerna. (JLST)
- 1719 Arkitekturbunden utsmyckning.
Kyrkan fick dekorativt måleri utfört av målare Edvard Orm. (JLM)
- 1722 Specifika inventarier – altartavla.
En altartavla införskaffas. Altartavlan tillverkades av bildhuggarna Anders Ekeberg och Magnus Ullberg. (JLST)
- 1754 Specifika inventarier – kyrkklocka.
Storklockan blir omgjuten. (JLST)
- 1761 Specifika inventarier – kyrkklocka.
Lillklockan blir omgjuten. (JLST)
- 1776 Fast inredning – orgel.
En orgel med 12 stämmor installerades i kyrkan. (JLST)
- 1821 Specifika inventarier – kyrkklocka.
Storklockan blir omgjuten. (JLST)

-
- 1823 Fast inredning – orgel.
Orgeln från 1776 renoverades och är nu placerad på den gamla kyrkans västra läktare. (JLST)
- 1889 Brand.
Kyrkan brandhärjades och förstördes helt. (JLST)
- 1892-95 Nybyggnad.
Kyrkan återuppfördes efter branden och stod klar detta år. Ett första ritningsförslag från Överintendentsämbetet, ÖIÄ, godkändes och skulle genomföras. Efter besök på plats av ansågs den gamla korbyggnaden vara i så gott skick och av så högt intresse att ritningarna skulle förkastas och ett nytt upprättas där korbyggnaden tillvaratogs. Ritningarna till den nya kyrkan upprättades av arkitekt Gustaf Pettersson vid ÖIÄ, Stockholm. (JLST)
- 1895 Fast inredning – orgel.
En ny orgel installerades, orgeln byggdes av Åkerman & Lund. (JLM)
- 1928 Vård/underhåll.
Fönstren genomgick vissa reparationsåtgärder. (JLST)
- 1935 Ändring – restaurering.
En omfattande restarering genomfördes detta år efter program av arkitekt Johannes Dahl, Tranås. Arbetena omfattade både yttre och inre arbeten.
Exteriör:
- Fönstren vid kyrkans norra och södra läktare murades igen.
- Rundfönstren i södra och norra gavlarna minskades i storlek. (?)
- Glasmålningarna förstärktes med rundjärn.
- Trapporna hade delar i cement vilket bortplockades och ersattes med granit.
- Stänkskift monterades vid sockel och tak. Där taket läckte anbringades ”Flinkkote”-asfaltsemulsion. Ståldrännorna sågs över och lagades.
- Putsytorna rengjordes och lagades samt avfärgades med kalkfärg.
Interiör:
- Det gamla träaltaret ersattes med ett murat altare på vilket en kalkstensskiva lades.
- I koret låg bruna och grå ”Victoriaplattor” inom en fris av stålslipad cement. Denna beläggning ersattes vid restaureringen av ett kalkstengolv.
- Spåren efter den gamla varmluftsanläggningen togs bort.
- Trägolvet som fanns i kyrkorummets västra del, i tornet, ersattes med kalksten.
- Längs den västra väggen gjordes en gång omfattande bägge mittbänkskvarter.
- Väggarna rengjordes och putsades samt avfärgades.
- Den panel som fanns i koret nedplockades och väggarna putsades lika som i övriga kyrkan.
- Under läktaren vid den västra väggen kläddes pärlspontspanelen med masonitskivor.
- I takvalven kläddes pärlspontspanelen med breda brädor som målades.
- De fyra konsoler monterade på östra och västra väggarna ersattes med mindre sådana för att bättre passa med läktarbarriärens utformning.
- Altaringen inkläddes med skivor.
- Predikstolen fick ett nytt ljudtak.
- Bänkinredningen byggdes om där gavlarnas övre del bortplockades och gjordes raka med ett krönande listverk. De pärlspontklädda ytorna täcktes med skivor.
- Golven i det västra, södra och norra vapenhusen ersattes med kalkstengolv. Väggspanelerna revs och ersattes med slätputs, pärlspontklädda ytor på väggar och dörrar täcktes med skivor. Taken kläddes med skivor.
- Trapporna i det norra och södra vapenhuset justerades och räcken inkläddes med skivor. Pendeldörrarna gjordes om.
- I sakristian togs panelen bort och väggarna slätputsades. Skåpsinredningen ersattes med

-
- ny inredning. (?)
- Den invändiga färgsättning gjordes om till en mer livligare färgdräkt för att bättre passa kyrkans barockutformning. Bänkarna målades i mörk grågrön kulör med inslag rostbruna toner. Pelarna marmorades i samstämmighet med dessa. Läktarbarriären målades i en ljusare färgställning med inslag av rött och klart grönt, predikstolen målades i en liknande färgskala om än något rikare. Väggarna avfärgades i en varmgrå kulör och takvalven i en mörkare grågrön ton och taklisten gjordes kraftigt markerad.
- 1936 Arkitekturbunden utsmyckning.
Tillstånd gavs att efter förslag från arkitekt Johannes Dahl, Tranås ställa upp bevarade delar av en äldre altarprednads i kyrkan. (JLST)
- 1943 Fast inredning – orgel.
Kyrkans orgel byggdes om. (JLST)
- 1955 Vård/underhåll.
Kyrkans taktäckning av svartplåt ersattes med en koppartäckning, arbetena synes ha gjorts tämligen bristfälligt och där byggnadsställningarna också medförde skador på plåtavtäckningarna. (JLST)
- 1956 Teknisk installation – värme.
Tillstånd gavs för installation av elektrisk uppvärmning i kyrkan. Programmet upprättades av Rejlers Ingenjörbyrå AB, Jönköping. (JLST)
- 1957 Konservatorsarbeten.
Ett sakramentsskåp konserverades av konservator Sven Wahlgren, Jönköping. (JLST)
- 1960 Konservatorsarbeten.
En kalkduk konserverades av AB Libraria, Stockholm. (JLST)
- 1969 Fast inredning – orgel.
Kyrkans orgel byggdes om efter ritningar av orgelbyggare Olof Hammarberg, Göteborg. (JLST)
- 1973 Ändring – restaurering.
En utvändigt restaurering genomfördes efter program av Johannes Dahl Arkitektfirma, Tranås. Arbetena omfattades en omputsning av fasaderna och tornet samt en utvändigt ommålning. Restaureringen genomfördes under ledning av byggmästare Gunnar Johansson. (JLM)
- 1974 Konservatorsarbeten.
12 skulpturer och 4 kolonetter samt predella konserverades av konservator Ragnar Flood, Linköping. (JLST)
- 1986-87 Ändring – restaurering.
En omfattande restaurering genomfördes efter program av Rolf Bergh arkitektkontor. Arbetena omfattade både invändiga som utvändiga åtgärder.
Exteriör:
- Putslagningar och ny avfärgning.
- Sockeln bekläddes med granit.
- De målade korfönstren renoverades i Winfred Baiers atelje.
- Dräneringsarbeten utfördes kring kyrkan.
- De igenmurade fönsteröppningarna återupptogs.
Interiör:
- Konservatorer från läns museet undersökte åtgärdsbehovet på kyrkans lösa inventarier

---

samt utfördes en färgarkeologisk undersökning. En del konserveringsarbeten utfördes också.

- Golvet i kyrkan togs upp och ersattes med ett nytt. I samband med detta gjordes en arkeologisk undersökning vilken visade de medeltida grundmurarnas läge samt att de genom utvidgningen på 1600-talet klarat sig bättre än 1600-talsmurarna gjorde efter branden 1889.

- En förändring av orgelläktaren utfördes genom att läktarna sammanbyggdes. Till detta gjordes nya läktartrappor.

- Toalettutrymmen placerades i vindfången mellan vapenhus och kyrkorum.

- Ytterligare förändringar av kyrkorummet gjordes genom omdisponering av vapenhus, sakristior m.m. (JLST/JLM)

- 1988   Ändring - restaurering.
Kyrkans västra trappa genomgick en ombyggnad där ny trappsten monterades. I samband med arbetena skadades västportalen från 1600-talet som lagades under våren och sommaren detta år. (JLST)
- 1997-98   Ändring – restaurering.
En utvändigt restaurering genomfördes efter program av plåtkonsult Rolf Svensson, Enskede. Arbetena omfattade omputsning av stora delar av fasaderna, ommålning och plåtarbeten. (JLM)
- 2004   Specifika inventarier – tornur.
Det gamla mekaniska urverket skenades detta år och ersattes med ett nytt elektriskt urverk. (GVP)

Gravkapellet

- 1954   Nybyggnad.
Gravkapellet uppfördes efter ritningar av arkitekt Johannes Dahl, Tranås. (JLM)
- 1978   Ändring – ombyggnad.
En ombyggnad och tillgänglighetsanpassning gjordes efter ritningar av Johannes Dahl Arkitektfirma, Tranås. Arbetena omfattade nya toalettutrymmen och i källarplan gjordes personalutrymmena mer ändamålsenliga. (JLM)
- 2004   Ändring – restaurering.
Detta år gjordes en invändig ommålning samt utfördes reparationer å den södra fasaden som uppvisade sprickskador. (GVP)

Kyrkogården

- 1746   Utvidgning.
Kyrkogården finns återgiven på en gravkarta. Kyrkogården utvidgades detta år genom att den så kallade ”Klockarelyckan” i öster togs i anspråk. (JLST)
- T1800t   Utvidgning.
Två områden i norr och söder kunde efter en del processande införlivas till kyrkogårdens utvidgande. (JLST)
- M1800t   Nyplantering.
En trädrum planterades kring kyrkogården. (JLST)
- 1868   Invigning.
En ny begravningsplats invigdes detta år. (JLST)

-
- 1920t Nyplantering.
Lindarna mot Brahegatan planterades sannolikt kring denna tid. (JLST)
- 2003 Ändring.
Tillstånd till att ta bort två stycken träd vid trappan mot Norra Kyrkogränd gavs av länsstyrelsen. Länsstyrelsen förespråkar samtidigt att en trädvårdsplan skulle tas fram. (JLST)
- 2005 Ändring – restaurering.
En skadad gravvård renoveras av konservator Stefan Holmgren (Stenkonsivering Väst). (JLM)

Referenser

Tryckta källor

Franzén A, Jönköpings läns museum, *Kulturhistorisk utredning Gränna, Jönköpings kommun*, Jönköping 1997

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv (JLM)

Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv, med kopior ur ATA:s arkiv (JLST)

Muntliga uppgifter

Gränna-Visingsö Pastorat (GVP)

Tekniska och administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:..... B126/05

Beställare:..... bsv arkitekter och ingenjörer, Värnamo

Fastighetsägare:.....Gränna-Visingsö pastorat, Svenska kyrkan

Rapportansvarig:..... Jönköpings läns museum genom Mattias Sörensen

Foto:..... Jonas Haas

Län:.....Jönköpings län

Kommun:..... Jönköpings kommun

Fastighetsbeteckning:..... Gränna kyrka

Belägenhet:.....Ekonomiska kartans blad Gränna 7E6e

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv